

**"ΕΝΤΥΠΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑΣ
ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ"**

Όμιλία τοῦ Κωνσταντίνου Χολέβα (6/5/2006)

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,
Θεοφιλέστατε,
Σεβαστοί πατέρες,
Κυρίες και Κύριοι,

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

Εὐχαριστῶ τὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Τύπου, Δημοσίων Σχέσεων καὶ Διαφωτίσεως πού μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ συζητήσω μαζί σας αὐτὰ τὰ θέματα, διότι ἐκ τῶν προτέρων δηλώνω ὅτι δέν ἐμφανίζομαι ὡς εἰδήμων, ἀλλὰ ὡς συνάδελφος, συνεργάτης καὶ συμπροβληματιζόμενος. Θὰ ἀναπτύξω μερικές σκέψεις καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι πολλοὶ ἀπὸ σᾶς ἔχετε περισσότερες ἐμπειρίες ἀπὸ ἐμένα ὥστε νὰ ἀκολουθήσει συζήτηση.

Ξέρετε, μοῦ ἔκανε ἐντύπωση, ὅταν ἀνακοινώθηκε αὐτὴ ἡ ἡμερίδα -ἐπειδὴ δημοσιοποιήθηκε καὶ ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ ἄλλα Μέσα Ἐνημερώσεως- καὶ ὀρισμένοι γνωστοὶ καὶ σεβαστοὶ μου ἄνθρωποι, γνῶστες τῶν θεμάτων αὐτῶν, μέ πῆραν τηλέφωνο καὶ μοῦ ἔκαναν διάφορες προτάσεις, οἱ ὁποῖες σ' ἓνα βαθμὸ ἦσαν ἀντικρουόμενες. Μὲ παίρνει ἓνας ἐκλεκτὸς κληρικὸς καὶ μοῦ λέει: "Κοίταξε, κακὰ τὰ ψέμματα, νὰ πεῖς ὅτι καλὰ τὰ κείμενα τὰ θεωρητικά, ἀλλὰ ὅταν ἐγὼ ξεφυλλίζω π.χ. τὸ περιοδικὸ τῆς ΠΕΙΡΑΪΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ξεκινῶ ἀπὸ τὸ τέλος καὶ βλέπω τίς εἰδήσεις, τίς φωτογραφίες, ἐκεῖ μένει τὸ μάτι τῶν περισσοτέρων. Ἐ, μετὰ ἀπὸ τὰ κείμενα τὰ μεγάλα ἐπιλέγουμε ὀρισμένα. Καλὰ εἶναι κι αὐτὰ, ἀλλὰ δέν τὰ διαβάζουμε ὅλα." Μὲ παίρνει κάποιος ἄλλος ἐκλεκτὸς, σεβάσμιος κληρικὸς καὶ μοῦ λέει: "Νὰ πεῖς: Ὅχι πολλές φωτογραφίες! Δέν χρειάζονται. Ἴσως εἶναι ὑπερπροβολὴ προσώπων. Κείμενα κατηχητικά θέλουμε, κείμενα γιὰ ἐπανευαγγελισμό. Κάποιος ἄλλος ἐκλεκτὸς φίλος μέ πῆρε καὶ μοῦ λέει: Ἐκεῖνο πού ἔχουν ἀνάγκη τὰ ἐκκλησιαστικά ἔντυπα εἶναι νὰ δίνουν τὴ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, μία ὅσο τὸ δυνατόν ἐπίσημη γραμμὴ. Γιὰ ὅλα τὰ θέματα πρέπει ἡ Ἐκκλησία νὰ ἔχει μία ἐπίσημη φωνή. Κάποιος ἄλλος μοῦ τηλεφώνησε καὶ μοῦ λέει: "Ἄκουσε, νὰ τονίσεις ὅτι πρέπει νὰ σταματήσουμε ἐπιτέλους νὰ δίνουμε ἔμφαση στὸν κατηχητικὸ λόγο. Πρέπει νὰ ἀνοιχθοῦμε καὶ σὲ ἄλλους ἀνθρώπους. Ὑπάρχουν στὴν κοινωνία μας καὶ ἄνθρωποι οὐδέτεροι, πού δέν εἶναι ἀρνητικοὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ δέν διαβάζουν καθημερινὰ τὰ ἔντυπα, δέν πηγαίνουν κάθε Κυριακὴ στὴν Ἐκκλησία. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού σχολοῦνται μέ τὴ Φιλοσοφία, μέ κοινωνικά προβλήματα, δέν πρέπει καὶ αὐτοὺς νὰ τοὺς πλησιάσουμε; Νὰ δείξουμε ὅτι ἔχουμε προβληματισμό. Δέν εἶναι ἀνάγκη γιὰ ὅλα τὰ θέματα νὰ ἔχει ἐπίσημη θέση ἡ Ἱερά Σύνοδος. Ἐχουμε ἓνα προβληματισμό, βοηθοῦμε τὸν κόσμον νὰ ἀκούσει καὶ κάτι ἄλλο, νὰ δοῦμε ὀρισμένες πτυχές τῶν θεμάτων πού ἴσως δέν ἔχουν δοθεῖ". Ὁμολογῶ ὅτι μετὰ ἀπὸ αὐτές τίς σκέψεις καὶ τίς προτάσεις πού ἄκουσα κατάλαβα ὅτι βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μία ἀναζήτηση ἐνδιαφέρουσα καὶ γόνιμη. Τὰ περιοδικὰ, τὰ ἔντυπα, οἱ ἐφημερίδες, τὰ ἐπίσημα τῆς Ἐκκλησίας, τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, τῶν ἐνοριῶν, τῶν Ὁρθόδοξων Χριστιανικῶν κινήσεων καὶ προσπαθειῶν -ἡ Ἐκκλησία μας ἀγκαλιάζει ὅλα τὰ Ὁρθόδοξα ἔντυπα πού δίδουν μαρτυρία Χριστοῦ- ἔχουν ὡς τώρα διαγράψει μία πορεία σημαντικὴ. Ἐχουν προσφέρει πολλά. Καὶ ὅλοι, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν συζήτηση πού σᾶς εἶπα περιληπτικά, ὅλοι ἀναζητοῦμε. Ποῦ πᾶμε; Τί μπορούμε νὰ κάνουμε, διότι εἶμαστε στὸν 21ο αἰῶνα. Καὶ μοῦ θυμίζει αὐτὴ ἡ συζήτηση μέ τίς ἀντικρουόμενες ἀπόψεις ἓνα γνωστὸ μου ἐμπορευόμενο, ὁ ὁποῖος ταξίδευε συχνὰ στίς ἀραβικές χῶρες. Μία φορά, λοιπόν, τοῦ ἔδωσαν ἓνα πολὺ ὠραῖο διαφημιστικὸ φυλλάδιο γιὰ νὰ διαφημίσει καὶ νὰ πουλήσει σὲ αὐτές τίς χῶρες ἓνα παυσίπονο. Τὸ φυλλάδιο ἦταν πολὺ κατανοητὸ, δέν χρειαζόταν κανεὶς νὰ ξέρει γλῶσσες. Ἦταν τρεῖς εἰκόνες. Στὴν πρώτη εἰκόνα ἐνεφανίζετο ἓνας ἄνθρωπος συνοφρυωμένος, δυσαρεστημένος, κουρασμένος. Ἦταν φανερό ὅτι εἶχε πονοκέφαλο. σχεδὸν τραβοῦσε τὰ μαλλιά του. Στὴν δεύτερη εἰκόνα τοῦ φυλλαδίου, τοῦ τριπτύχου, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔπινε τὸ συγκεκριμένο παυσίπονο. Ὑπῆρχε καὶ ἓνα ρολοῖ πού ἔδειχνε ὅτι πέρασαν πέντε λεπτά. Στὴν τρίτη εἰκόνα ἐμφανίζετο ὁ ἴδιος ἄνθρωπος χαρούμενος, ἀνακουφισμένος. Τὸ μήνυμα ἦταν σαφές: Ὅτι πίνοντας τὸ συγκεκριμένο παυσίπονο ἔγινε ἀμέσως καλά. Πῆγε ὁ γνωστὸς μου, ὁ ἐμπορευόμενος, στίς χῶρες αὐτές καὶ ἄλλα μὲν προϊόντα ἐπώλησε καὶ διέθεσε, γιὰ τὸ συγκεκριμένο κανεὶς δέν τοῦ ἀπήντησε. Ἦταν καλὴ ἡ τιμὴ, καλὸ τὸ προϊόν, ἀλλὰ καμμία ἀπάντηση. Ὅταν ξαναπῆγε μετὰ ἀπὸ μερικὸς μῆνες ρώτησε τοὺς συνεργάτες του: "Μὰ, καλὰ, δέν μοῦ

ἀπαντήσατε, ὑπῆρχε κάποιο πρόβλημα;" Ἐκεῖνοι τοῦ ἐξήγησαν ὅτι ὑπῆρχε πρόβλημα μέ τό διαφημιστικό ἔντυπο. Τοῦ εἶπαν λοιπόν:"Πρίν ρίξεις ἕνα ἔντυπο σέ ἕνα κοινό, σέ ἕνα ἀκροατήριο, προηγουμένως νά ἀναρωτηθεῖς σέ ποιό κόσμο ἀπευθύνεσαι. Τί ἰδιαιτερότητες ἔχει αὐτό τό κοινό; Ἐμεῖς ἐδῶ στίς ἀραβικές χῶρες διαβάζουμε ἀπό δεξιά πρός τά ἀριστερά. Ἔτσι γράφουμε καί ἔτσι διαβάζουμε. Ἐσύ τί μᾶς ἐδειξε; Ἐναν ἄνθρωπο χαμογελαστό πού πίνει τό παυσίπονο καί ξαφνικά τραβᾷ τά μαλλιά του.

Ὁ μῦθος δηλοῖ νά μήν εἶμαστε δειλοί, νά τολμοῦμε. Δέν ὑπάρχει ἕνα μοναδικό ἀκροατήριο, ἕνα μοναδικό ἀναγνωστικό κοινό. Ὑπάρχουν ἐπιμέρους ἀκροατήρια, ἐπιμέρους κοινά. Καί ἡ Ἐκκλησία δόξα τῷ Θεῷ εἶναι ἡ μεγάλη ἀγκαλιά πού ὅλους τοὺς ἀγκαλιάζει. Μπορεῖ ἂν ἡμασταν ἐπιχειρηματίες νά λέγαμε ὅτι μᾶς ἐνδιαφέρει ἕνα συγκεκριμένο κοινό, π.χ. οἱ νέοι ἀπό 15 ἕως 20 ἐτῶν. Ἐδῶ δέν τίθεται τέτοιο θέμα νά τμηματοποιήσουμε τά κοινά, τήν ἀγορά. Τό ἀκροατήριο εἶναι μεγάλο, ὅλους τοὺς προσεγγίζει ἡ Ἐκκλησία. Ἔτσι, λοιπόν, νομίζω ὅτι ἡ ἀρχική μας προσέγγιση πρέπει νά εἶναι ὅτι δέν ὑπάρχει μία καί μοναδική λύση. Μία καί μοναδική συνταγή. Μιλοῦμε σέ ἀνθρώπους διαφόρων ἡλικιῶν , οἱ δύο προηγούμενοι ὁμιλητές μίλησαν γιά ἡλικίες, γιά κοινά, γιά ἐνδιαφέροντα. Μιλοῦμε σέ ὅλους, ἀκόμη καί σ' ἐκείνους πού δέν μᾶς ἔχουν πλησιάσει τόσο. Πρέπει νά τοὺς πλησιάσουμε ἑμεῖς.

Ἔτσι, λοιπόν, ἔρχεται τό δεύτερο ἐρώτημα. Τί ρόλο διαδραματίζει τό ἔντυπο σέ μία ἐποχή πού κυριαρχεῖται ἀπό τήν δύναμη τῆς Τηλεοράσεως, τοῦ Ραδιοφώνου, τοῦ Διαδικτύου. Τί κάνει αὐτό τό καημένο τό ἔντυπο; Ἔχει μία ἱστορία, ξέρομε ὅτι τό πρῶτο μέσο ἐνημερώσεως ἦταν ὁ ἔντυπος λόγος. Ξέρομε ὅτι τό πρῶτο βιβλίο πού τύπωσε ὁ Γουτεμβέργιος ἦταν ἡ Ἁγία Γραφή, ἄρα ἔχει ἄμεση σχέση ὁ ἔντυπος λόγος καί μέ τήν Ἐκκλησία, μέ τήν Χριστιανική πίστη. Σήμερα, ὅμως θά ἐπιβιώσει; Γίνονται συζητήσεις στίς μεγάλες ἐφημερίδες καί στήν Ἀμερική καί στήν Εὐρώπη καί στήν Ἑλλάδα. Διερωτῶνται, δηλαδή, τί ρόλο θά διαδραματίσει γενικά ὁ ἔντυπος λόγος, ὅταν ἔχουμε ὑπερπληροφόρηση, ταχύτητα, κίνηση, τεχνολογία, παγκοσμιοποίηση , ὅλα αὐτά. Τά ἔντυπα ὄντως σήμερα ἀναζητοῦν μία νέα ἀποστολή , μία νέα ταυτότητα. Πιστεύω ὅτι δέν ἔφθασε ἡ ὥρα τῆς παρακμῆς, τῆς καταρρέουσας, τῆς ἐξαφανίσεως τῶν ἐντύπων. Ἀντιθέτως. Ἀκριβῶς ἐπειδή ἔχουμε αὐτή τήν ὑπερπληροφόρηση, αὐτή τήν ζαλάδα, τήν ταχύτητα, τόν ἀγγώδη ρυθμό τῆς πληροφορήσεως ἀπό τά ἄλλα μέσα ἐνημερώσεως πιστεύω ὅτι τό ἔντυπο μπορεῖ νά διαδραματίσει τόν δικό του ρόλο. Ἄς μή ξεχνοῦμε ὅτι τό ἔντυπο πηγαίνει στόν καθένα. Ἡ πρόσβαση στό Διαδίκτυο εἶναι ἀκόμη περιορισμένη, τουλάχιστον στήν Ἑλλάδα. Τό ἔντυπο μπορεῖ νά τό πάρει καί μία γυναῖκα πού θά κάτσει στήν κουζίνα της , θά διαβάσει κάτι, θά ὠφεληθεῖ, καί ἡ ὁποία δέν ἔχει πρόσβαση στό Διαδίκτυο. Τό ἔντυπο δίνει τήν δυνατότητα, ἐάν κάτι δέν τό κατάλαβες νά τό ξαναδιαβάσεις, νά τό χωνέψεις, νά τό ξαναδεῖς. Οἱ τηλεοπτικές καί ραδιοφωνικές εἰδήσεις εἴτε ἀκουστικές εἴτε ὀπτικές φεύγουν γρήγορα, χάνονται, κινοῦνται. Σοῦ μένει ἕνα συνονθύλευμα. Στό ἔντυπο, ἂν κάτι σέ ἐνδιαφέρει, μπορεῖς νά ἐπανέλθεις. Ἐπιπλέον τό μεγάλο πλεονέκτημα τοῦ ἐντύπου εἶναι ὅτι αὐτό γράφει τήν ἱστορία. Βεβαίως στό μέλλον οἱ ἱστορικοί θά χρησιμοποιοῦν καί ψηφικούς δίσκους καί ἄλλα ἠλεκτρονικά μέσα γιά νγράψουν τήν ἱστορία. Ἀλλά δέν θά παύσει τήν ἱστορία νά τήν γράφει καί τό ἔντυπο, κυρίως τό ἔντυπο. Βλέπω πολλές φορές στήν Βιβλιοθήκη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου - στοὺς τόμους πού διατηροῦμε τοῦ περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ- ἔρχονται κληρικοί καί λαϊκοί καί ψάχνουν τήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπό ἕνα τυποποιημένο ἀνακοινωθέν τοῦ 1930 π.χ., πού ὅταν τό συνέτασσαν πιθανόν νά φαινόταν γραφειοκρατική δουλειά, σήμερα κάποιος μπορεῖ νά συντάξει διδακτορική διατριβή. Εἶναι κείμενα πού διασώζουν τίς ἐπίσημες θέσεις τῆς Ἐκκλησίας, τίς ἀπόψεις τῶν Θεολόγων, τῶν ἐνδιαφερομένων , τῶν Χριστιανῶν. Καί στό μέλλον τό Ὁρθόδοξο ἐκκλησιαστικό ἔντυπο θά παραμείνει ἡ πηγή ἀπό τήν ὁποία οἱ περισσότεροι θά βρίσκουν τίς πληροφορίες. Τί ἔλεγε ἡ Ἐκκλησία, τί ἔκανε, τί πίστευε, τί τήν προβληματίζει; Ποιές ἦταν οἱ θέσεις οἱ ἐπίσημες , ποιοί ἦταν οἱ ὑπόλοιποι προβληματισμοί;

Τό ἔντυπο συνεργάζεται καί τροφοδοτεῖ, ἀλληλοτροφοδοτεῖται μέ τά ἄλλα Μέσα. Μή νομίσει κανεῖς ὅτι ὑπάρχουν διαχωριστικά τείχη. Δέν ὑπάρχουν τέτοια πράγματα στήν ἐπικοινωνία. Νά σᾶς δώσω ἕνα παράδειγμα. Γιά ἕνα γεγονός, μία εἴδηση πού οἱ περισσότεροι τήν ἔχετε ἀκούσει. Τήν ἔχουμε σχολιάσει κατά καιρούς σέ ὁμιλίες μας , σέ κείμενά μας. Στίς ἀρχές τοῦ 1994 τό βρετανικό ραδιοφωνικό δίκτυο, τό γνωστό BBC , πῆρε μία συνέντευξη ἀπό τόν ἀείμνηστο Σέρ Στῆβεν Ράνσιμαν , κορυφαῖο βυζαντινολόγο, μελετητή τῆς Ὁρθοδοξίας καί τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὀρισμένες φράσεις του μεταδόθηκαν καί ἀπό τό ἑλληνικό ραδιοφωνικό δίκτυο, τό ὁποῖο εἶχε τότε συνεργασία μέ τό BBC. Μεταξύ ἄλλων μίλησε γιά τή Μεγάλη Ἰδέα, γιά τό Μακεδονικό, μίλησε γιά τόν ρόλο τῆς Ὁρθοδοξίας , ὅτι πιστεύει ὅτι ὁ 21ος αἰὼν θά εἶναι ὁ αἰὼν τῆς Ὁρθοδοξίας, διότι ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει πνευματικότητα πού ἄλλες ὁμολογίες δέν ἔχουν. Αὐτό ἐλέγχθη καί γιά ἀρκετούς μῆνες λίγοι τό εἶχαν προσέξει. Ἐνα ἐκκλησιαστικό ἔντυπο στή χώρα μας μετά ἀπό μερικούς μῆνες ἀναζήτησε τήν συνέντευξη. Βρῆκε τόν Ἑλληνα δημοσιογράφο τοῦ BBC καί πῆρε τό κείμενο τῆς συνεντεύξεως ἀπομαγνητοφωνημένο καί τό δημοσίευσε. Ἀπό τήν στιγμή πού δημοσιεύθηκε στό ἐκκλησιαστικό ἔντυπο ἡ συνέντευξη τοῦ Στῆβεν Ράνσιμαν ἔκανε θόρυβο, συζητήθηκε, ἔδωσε νέες

προοπτικές, μᾶς τόνωσε, μᾶς δημιούργησε καί αὐτοπεποίθηση καί εὐθύνες. Δέν εἶναι αἴσθηση ἀλαζονείας γιά μᾶς ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει μέλλον στόν 21ο αἰῶνα, εἶναι αἴσθηση διακονίας καί ὑποχρέωσης. Ὅτι μετεδόθη κάποτε ἀπό τό ραδιόφωνο ἀκόμη καί στήν Ἑλλάδα ἐλάχιστοι τό πρόσεξαν. Δέν συζητήθηκε, δέν σχολιάστηκε. Ἀπέκτησε ἐνδιαφέρον πανελλήνιο καί θά ἔλεγα πανορθόδοξο ὅταν δημοσιεύθηκε σέ κάποιο ἑλληνικό ἐκκλησιαστικό ἔντυπο. Στήν συνέχεια ἀναδημοσιεύθηκε σέ πολλά ἄλλα ἔντυπα. Μετά ἀπό λίγους μῆνες βρέθηκα στήν Σόφια τῆς Βουλγαρίας καλεσμένος ἀπό μία προσπάθεια συνεργασίας Ὁρθοδόξων σωματείων ἐκείνη τήν περίοδο. Βλέπω λοιπόν στό τραπέζι τῶν ὁμιλητῶν ἕναν Βούλγαρο πού ἤξερε ἑλληνικά καί σηκώνει στά χέρι του τό συγκεκριμένο ἑλληνικό ἔντυπο πού εἶχε στό σαλόνι, ὅπως λέμε, στίς κεντρικές σελίδες, ἕνα δισέλιδο μέ τό κείμενο τοῦ Στήβεν Ράνσιμαν. Καί σκέπτομαι, ἂν δέν ἦταν τό ἔντυπο νά τήν ἀναπαραγάγει ἴσως θά εἶχε χαθεῖ αὐτή ἡ ἐνδιαφέρουσα συνέντευξη, ἡ ὁποία μετεδόθη ἀπό τό ραδιόφωνο.

Καί κάτι ἄλλο. Σήμερα οἱ πάντες ἀναφέρονται ἄλλοι θετικά, ἄλλοι ἀρνητικά στήν θεωρία τοῦ Σάμιουελ Χάντιγκτον πού δίνει ἔμφαση στίς σχέσεις τοῦ Ἰσλάμ καί τῶν ἄλλων θρησκειῶν μέ τήν πολιτική, στήν πιθανότητα συγκρούσεως τῶν πολιτισμῶν κλπ. Τό θέμα συζητεῖται καί στήν Τηλεόραση καί στό Ραδιόφωνο καί στό Διαδίκτυο. Ὁ Χάντιγκτον, ὅμως, τό πρῶτο ἐρέθισμα τό ἔδωσε μέ ἕνα κείμενο πού δημοσιεύθηκε σέ ἕνα περιοδικό. Ὁ Χάντιγκτον στό περιοδικό ἔγραψε πέντε σελίδες μέ τίς βασικές του ἀπόψεις, εἶδε τόν θόρυβο πού ἐγένεκαί στήν συνέχεια ἔγραψε τό γνωστό βιβλίο, τό ὁποῖο σήμερα τροφοδοτεῖ ὅλα τά ὑπόλοιπα Μέσα Ἐνημερώσεως. Εἶναι, λοιπόν, ὁ γραπτός λόγος ἕνα μέσο ἐπικοινωνίας, γιά τό μέλλον τοῦ ὁποίου χρειάζεται νά προβληματισθοῦμε ὅλοι μας. Ἐγώ πιστεύω ὅτι θά τό δοῦμε μέ αἰσιοδοξία.

Τά ἔντυπά μας, τά ἐκκλησιαστικά μας ἔντυπα στόν εὐρύτερο χῶρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, θά πρέπει νά ἀναζητήσουν ἕνα συνδυασμό ὅσον ἀφορᾷ στό περιεχόμενο. Ἐχουμε τόν παραδοσιακό Ὁρθόδοξο ποιμαντικό λόγο. Δέν θά φύγουμε ἀπό τήν παράδοσή μας. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ὅμως, ἔχουμε τίς συγκεκριμένες ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς. Δέν θά πύσσουν τά ἔντυπά μας νά ἔχουν τόν ἐκκλησιαστικό χαρακτήρα τους. Οὔτε, ὅμως, μπορούμε νά πλησιάσουμε τά εὐρύτερα στρώματα καί τμήματα τοῦ κοινοῦ ἀκόμη καί αὐτούς τοὺς συνήθως ἐκκλησιαζομένους, ἂν χρησιμοποιοῦμε ἕνα παρωχημένο λόγο ἢ καί ἐπιχειρήματα ἢ ἐμφάνιση ἢ τρόπους ἐπικοινωνίας πού θά ταίριαζαν ἴσως σέ παλαιότερες δεκαετίες. Πιστεύω ὅτι τά θέματα , τά ὁποῖα ὑπάρχουν ἤδη καί θά ὑπάρχουν στά ἔντυπα τά ἐκκλησιαστικά, μπορούν νά χωρισθοῦν σέ τρεῖς μεγάλες κατηγορίες. Ὅχι ἀπό πλευρᾶς ὕλης, ἀπό πλευρᾶς στοχοθεσίας, δηλαδή πού ἀποσκοποῦν. Ὑπάρχουν θέματα γιά τά ὁποῖα ξεκάθαρα ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἐπίσημη θέση. Αὐτά πρέπει νά δημοσιεύονται κυρίως δέ στά ἐπίσημα περιοδικά. Ἀποφάσεις, ἀνακοινωθέντα, Δελτία Τύπου κλπ. πρέπει νά ὑπάρχουν γιά νά διαφωτίζεται ὁ κόσμος. Ὑπάρχει μία δευτέρα κατηγορία, αὐτά πού θά τά ὀνόμαζα θέματα κατηχητικοῦ ἐνδιαφέροντος. Γι' αὐτά ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι ἀνάγκη νά ἐκδώσει ἀπόφαση Συνοδική, ἀλλά μέ βάση τήν Ἁγία Γραφή, τοὺς Πατέρες ἔχει ἤδη συγκεκριμένες θέσεις. Γιά τά θέματα τῆς οἰκογενείας λ.χ. πρέπει νά δημοσιεύονται κείμενα μέ ἕνα ὕφος, τό ὁποῖο θά διδάσκει. Τρίτον εἶναι τό πεδίο ἐκεῖνο ὅπου νομίζω ὅτι πρέπει νά δοῦμε περισσότερο τό μέλλον καί τή νέα ταυτότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐντύπων. Θέματα γιά τά ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία δέν ἔχει ἀκόμη ἐπίσημη θέση ἢ δέν θέλει νά πάρει. Θέλει, ὅμως, νά βοηθήσει τόν προβληματισμό. Θέματα ἀνοικτά πρὸς συζήτηση, στά ὁποῖα ἔχουμε ἀνησυχίες καί πρέπει νά ἔχουμε ἀνησυχίες. Γιά παράδειγμα. Βλέπω ἐδῶ τόν καθηγητή κ. Εὐάγγελο Θεοδώρου, ὁ ὁποῖος τόσα πολλά ἔχει προσφέρει στά ἐκκλησιαστικά ἔντυπα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί σέ ἄλλους τομεῖς. Ἐπί πολλά χρόνια ὁ κ. Θεοδώρου ἔγραφε καί γράφει κείμενα γιά τόν θεσμό τῶν διακονιστῶν. Ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀπ' ὅ,τι θυμᾶμαι μόλις πέρσου ἢ πρόπερσου ἔλαβε μία συγκεκριμένη θέση σχετική μέ τόν θεσμό τῶν διακονιστῶν. Δέν ἔπρεπε νά γράφει ὁ κ. Θεοδώρου προηγουμένως; Βεβαίως καί ἔπρεπε, διότι βοηθοῦσε μέ τόν προβληματισμό του, μέ τά κείμενά του, νά φθάσει ἡ Ἐκκλησία σέ μία τοποθέτηση, σέ μία ἀνακοίνωση. Θά μπορούσε νά μὴν ἐκδοθεῖ αὐτή ἡ ἀνακοίνωση, ἀλλά τά κείμενα ἔπρεπε νά ὑπάρχουν. Ὑπάρχουν πολλά θέματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Π.χ. ἡ Εὐρώπη. Ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει πάρει θέση σχετικά μέ τήν ἀπάλειψη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τό σχέδιο, τό μὴ ψηφισθέν, τοῦ Εὐρωσυντάγματος. Πρέπει νά βοηθήσουμε μέ τά ἔντυπά μας νά ὑπάρχουν καί τέτοιοι σχολιασμοί. Ἄλλο θέμα: ὁ ρόλος τῆς τεχνολογίας. Δέν εἶναι μόνο τό Διαδίκτυο. Λένε πολλοί διανοούμενοι ὅτι κινδυνεύει σήμερα ἡ Ἀνθρωπότητα ἀπό τήν ὑπερβολική τεχνοκρατία . Χάνεται, συμπιέζεται ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Ἐνδιαφέρον θέμα εἶναι καί τό χάσμα τῶν γενεῶν καί πολλά ἄλλα. Θά δώσω ἕνα παράδειγμα χωρίς νά σημαίνει ὅτι κάθε τι πού γίνεται στίς Δυτικές Ἐκκλησίες θά τό ἀντιγράψουμε. Ὅμως ζοῦμε στήν Εὐρώπη, πρέπει νά ξέρουμε τί κάνουν καί αὐτοί. Πρὶν ἀπό μερικά χρόνια ἴσως κάποιοι εἶδατε τήν ταινία ΜΑΤΤΡΙΞ. Μιλοῦσε γιά τοὺς κινδύνους μᾶς νέας μορφῆς ὀλοκληρωτισμοῦ καί καταπνίξεως τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἀπό τά σύγχρονα τεχνολογικά μέσα. Τήν ἐποχή πού παιζόταν αὐτή ἡ ταινία βρέθηκε στήν Ἰταλία. Καί εἶδα σέ ἔντυπο τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὀλόκληρη συζήτηση γι'αὐτήν τήν ταινία. Δέν δογματίζε, δέν ἐλάμβανε ἐπίσημη θέση. Ἄνοιγε συζήτηση, ὅμως, γιά τόν κίνδυνο νέων ὀλοκληρωτισμῶν καί τόν ρόλο τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Νά, λοιπόν, θέματα, γιά τά ὁποῖα τά ἔντυπά μας

τά εκκλησιαστικά μπορούν να ανοίγουν τόν διάλογο. Μέ επιλεγμένα κείμενα, χωρίς υπερβολές, πρέπει να δείξουμε στους ανθρώπους ότι και αυτά μας ενδιαφέρουν.

Κάτι πού μπορεί να προσφέρει τό Όρθόδοξο εκκλησιαστικό έντυπο σαφώς περισσότερο από τά ηλεκτρονικά Μέσα είναι τά κείμενα, οι πηγές. Στά περισσότερα περιοδικά, εφημερίδες, ό, τιδήποτε είναι αυτά τά έντυπα, καλόν είναι να θυμίζουμε τά κείμενα τής Έκκλησίας μας. Από τήν Άγία Γραφή, μέ τήν έρμηνεία, αναλόγως μέ τήν χρονική περίοδο, από τά Πατερικά κείμενα. Δέν θέλω να είμαι άπαισιόδοξος, αλλά βλέπω ότι υπάρχει μία τάση συρρικνώσεως όρισμένων μαθημάτων, όπως είναι τά Θρησκευτικά ίσως και ή Ιστορία. Τά εκκλησιαστικά έντυπα θά πρέπει να διατηρούν αυτά τά κείμενα, διότι ούτε στό ραδιόφωνο μπορεί να τά συγκρατήσει κανείς ούτε και στό INTEPNET διαβάζονται εύκολα. Ειδικά τά μεγάλα κείμενα δέν διαβάζονται εύκολα στό INTEPNET. Κουράζεσαι, ζαλίζεσαι όταν διαβάζεις μεγάλο κείμενο στην όθόνη του υπολογιστή. Πρέπει, λοιπόν, να δημοσιεύονται αυτά τά κείμενα και επιπλέον ως μήν ξεχνούμε ότι ό γραπτός λόγος έχει τήν δική του γοητεία. Στην τηλεόραση ή εικόνα τά λέει όλα. Δέν αφήνει τόν άνθρωπο να σκεφθεί δημιουργικά. Έδώ υπάρχει ή γοητεία τής γραφής, αρκεί να τήν καλλιεργήσουμε. Και κάτι σημαντικό: Τό έντυπο είναι μία εισαγωγή στό βιβλίο. Έάν σήμερα τά νέα μας παιδιά δέν διαβάζουν βιβλία τουτο όφείλεται στό γεγονός ότι ζούμε σε μία εποχή όπου κυρίως επικρατεί ή εικόνα. Δέν μπορούμε να πούμε ξαφνικά στους νέους: Μήν βλέπετε τηλεόραση! Και επειδή δέν είναι και τόσο εύκολο να τους πούμε "πάρε ένα βιβλίο", μέ τό εκκλησιαστικό έντυπο, μέ τά σύντομα κείμενα, πού δέν είναι βιβλία όγκώδη, βοηθούμε και τό νέο άνθρωπο να πλησιάσει τήν γοητεία του γραπτού λόγου. Να αναρωτηθεί "αυτό τό κείμενο από ποιο βιβλίο προέρχεται; Άς αναζητήσω και τό βιβλίο".

Έξ άλλου τό εκκλησιαστικό έντυπο πρέπει να αυξήσει τόν ρόλο του σχολιασμού. Τά άλλα μέσα μας δίνουν ειδήσεις. Και τό εκκλησιαστικό έντυπο θά συνεχίσει να δίνει ειδήσεις. Χρειάζεται όμως από τίς ειδήσεις πού κυκλοφορούν, έμεις στό εκκλησιαστικό έντυπο να σχολιάζουμε τίς πτυχές πού μας ενδιαφέρουν. Προχθές κατά τήν βράβευση μιās προσωπικότητας από τήν Έκκλησία τής Ελλάδος άκούσαμε ότι μία Έπιτροπή Σοφών τής Εϋρωπαϊκής Ένώσεως υπό τόν τότε Πρόεδρο τής Κομισσιόν και νϋν Πρωθυπουργό τής Ιταλίας Ρομάνο Πρόντι, προτείνει ότι για να έχει μέλλον ή Εϋρώπη θά πρέπει να τονίσει τήν θρησκευτική της ταυτότητα. Πέρασε αυτή ή είδηση. Ίσως θά λεχθεί από κάποιο ραδιόφωνο, από κάποια τηλεόραση. Στο έντυπο μπορεί να δημοσιευθεί όλόκληρη ή μελέτη, να γίνει ό σχολιασμός μας. Να έλθουμε έμεις και να σχολιάσουμε. Και από ένα μεγάλο κείμενο να κρατήσουμε τά ενδιαφέροντα σημεία και να πούμε: "Γιά δέστε, ή Εϋρωπαϊκή Ένωση, αυτή ή οικογένεια λαών πού αναζητεί ταυτότητα και προσανατολισμό, όμιλεί για θρησκευτική ταυτότητα. Ένα τέτοιο κείμενο στό Όρθόδοξο εκκλησιαστικό μας έντυπο πρέπει να τό σχολιάσουμε. Πρέπει να αναπτύξουμε τό ταλέντο μας, τήν δυνατότητά μας να σχολιάζουμε σημεία από ευρύτερες ειδήσεις, οι όποιες εκ πρώτης όψεως δέν είναι εκκλησιαστικές. Δέν μας ενδιαφέρουν μόνον οι καθαρώς εκκλησιαστικές ειδήσεις. Υπάρχει περιεχόμενο για μας και μέσα σε ειδήσεις ευρύτερου ενδιαφέροντος. Άρκεί έμεις να τό επιλέξουμε, να τό βρούμε.

Έρχομαι τώρα στό πολυσυζητημένο έρώτημα περί τής εμφανίσεως των εντύπων. Σας είπα στην αρχή ότι κάποιοι φίλοι θέλουν πολλές φωτογραφίες, διότι πιστεύουν ότι ξεκουράζεται τό μάτι. Άλλοι λένε ότι αυτό δέν είναι ώραίο πράγμα, έμεις κείμενα πρέπει να δίνουμε. Νομίζω ότι εδώ θά πρέπει να βρούμε τήν ισορροπία. Μήν ξεχνούμε ότι ζούμε στην εποχή τής εικόνας. Αυτό είναι τό μήνυμα τής εποχής, γι' αυτό ή Τηλεόραση και τό Διαδίκτυο έχουν διάδοση, είναι αγαπητά. Ίσορροπία για μένα σημαίνει να προσέξουμε να μήν είναι τά έντυπα γεμάτα μέ πάρα πολλές εικόνες και λίγα κείμενα, αλλά να υπάρχουν αυτά τά στοιχεία τά όποια θά προσελκύουν τό μάτι του άναγνώστη. Ειδικοί στίς Γραφικές Τέχνες μου ανέφεραν μία στατιστική, μία έρευνα πού άφορα τήν χώρα μας. Ότι δηλαδή ότι από τούς 10 ανθρώπους πού πιάνουν στα χέρια τους ένα έντυπο, όρισμένοι μέν τό πετούν χωρίς να τό διαβάσουν. Άλλοι τό ξεφυλλίζουν λίγο, άλλοι περισσότερο. Τελικά 2 από τούς 10 τό διαβάζουν. Έ, ως τούς αυξήσουμε αυτούς τούς δύο. Και δέν είναι μόνον ή εικόνα, οι φωτογραφίες, υπάρχουν και άλλοι τρόποι. Πρωτότυποι τίτλοι -μή μένουμε σε στατικούς τίτλους- υπότιτλοι, σπάσιμο ενός μεγάλου κειμένου σε υποενότητες, λεζάντες. Κάτι τό όποιο βλέπω σε όρισμένα έντυπα και προσωπικά διαφωνώ είναι εικόνες, φωτογραφίες, χωρίς λεζάντα, χωρίς έπεξήγηση, απλώς για να πλαισιώνουν τό κείμενο. Νομίζω ότι αυτό τό σημείο θέλει προσοχή. Σωστή, λοιπόν, ποσόστωση μεταξύ εικόνας και κειμένου. Είναι ανάγκη να κρατήσουμε αυτή τήν ισορροπία. Ό άνθρωπος σήμερα είναι κουρασμένος, ζαλισμένος από πολλά μηνύματα. Όταν πάρει ένα έντυπο πρέπει μέ έναν εύσχημο τρόπο να τόν πείσουμε ότι αξίζει να μείνει και να διαβάσει κάτι παραπάνω. Χρειάζονται, λοιπόν, οι μέθοδοι τής όπτικής προσεγγίσεως. Άκόμη και τά γράμματα παίζουν ρόλο. Να μή χρησιμοποιούμε πολύ μικρά γράμματα, διότι κουράζουν τούς άναγνώστες.

Ό Μακαριώτατος ήδη τόνισε κάτι πού ενδιαφέρει όλους όσοι άσχοούμαστε στα Μέσα Μαζικής -ή μήπως

Ευρείας;-Επικοινωνίας. Υπάρχει στην χώρα μας πρόβλημα γλωσσικό. Μακάρι οι δημοσιογράφοι να προσέχουν την γλώσσα, μακάρι ή παιδεία μας να τό προσέξει, μακάρι οι αρμόδιοι να δώσουν λύσεις. Αλλά αν για τους άλλους απλώς ευχόμεθα κάτι να κάνουν, εμείς οφείλουμε, είμαστε υποχρεωμένοι και νομίζω τό κάνουμε σε μεγάλο βαθμό. Πρέπει και τό σημείο αυτό να τό βελτιώσουμε. Πιστεύω ότι στά επόμενα χρόνια τό κύριο μέσο γλωσσικής αγωγής για τόν Έλληνα θά είναι τά εκκλησιαστικά έντυπα. Διατηρούμε στά περισσότερα έντυπα του έλληνοφώνου Όρθοδόξου χώρου και την παραδοσιακή όρθογραφία μέ τό λεγόμενο πολυτονικό σύστημα. Πιστεύω προσωπικά ότι θά πρέπει να τό συνεχίσουμε. Σε μία εποχή γλωσσικής έκπτώσεως αξίζει εμείς να δίνουμε έμφαση στό φιλολογικό μέρος. Στην σωστή γλώσσα, στην διατήρηση της ιστορικής όρθογραφίας, στην ίσορροπημένη γλώσσα. Είτε πεις στην γενική «παγκοσμιοποίησης» είτε «παγκοσμιοποίησης» και τά δύο δεκτά είναι. Έμεις ως πούμε παγκοσμιοποίησης. Είναι ή συνέχεια της γλώσσας μας. Άς μήν ξεχνούμε ότι σε δύσκολες εποχές όταν σχολεία δέν υπήρχαν , όταν κράτος δέν είχαμε, τά εκκλησιαστικά κείμενα κράτησαν την γλώσσα. Στην Τουρκοκρατία πώς μάθαιναν να μιλούν και να γράφουν; Πώς είχαμε και λογίους και μορφωμένους κληρικούς και Πατριάρχες; Προσφάτως μετεφράσθη από τά γερμανικά τό βιβλίο ενός Γερμανού Ρωμαιοκαθολικού -και μάλιστα Ίησουίτη-επιστήμονος, ό όποιος παραδέχεται βάσει των μαρτυριών ότι τόν 16ο αιώνα οι υπόδουλοι Έλληνες μάθαιναν τά μοναδικά γράμματα από τό Ψαλτήρι και την Όκτώηχο. Είναι μέσα στον ρόλο της Έκκλησίας να διατηρεί την γλώσσα. Και επειδή αναφέρθηκα στην έμμομή μας στό παραδοσιακό τονικό σύστημα , τό πολυτονικό διευκρινίζω. Δέν γίνεται μόνο για λόγους παραδόσεως ή έθνικής συνεχείας -πού και αυτοί είναι σημαντικοί- ή μόνο για λόγους παιδαγωγικούς. Τό ότι εμείς δέν δεχόμαστε αυτή την γλωσσική έκπτωση , τό ιδεώδες της ευκολίας, οφείλεται κυρίως στην ανάγκη σεβασμού του Όρθοδόξου άσκητικού ιδεώδους. Δέν μπορεί ή Έκκλησία μας να δεχθεί μία φιλοσοφία που καλλιεργείται από όρισμένους παιδαγωγούς της "ήσσοнос προσπαθείας", της λιγότερης δυνατής προσπαθείας. Όλα ξεκούραστα , όλα χωρίς κόπο. Μήν διδάσκουμε Όρθογραφία ή Γραμματική για να μήν κουραστούν τά παιδιά. Μήν διδάσκετε τους Τρεις Ίεράρχες ώστε να είναι λίγες οι σελίδες στό σχολικό βιβλίο για να μήν κουράζεται τό παιδί. Μά ρώτησε κανείς αν αυτό τό παιδί θά ωφεληθεί από τό να μήν κουράζεται; Ρώτησε ποιές είναι οι συνέπειες; Νομίζω ότι τό Όρθόδοξο εκκλησιαστικό έντυπο στον τομέα αυτό θά παραμείνει παραδοσιακό. Και μή μου πείτε ότι αν κρατήσουμε τό πολυτονικό δέν θά μās διαβάσουν οι νέοι. Οι νέοι μας από την Πρώτη Γυμνασίου μαθαίνουν τους τόνους στα Αρχαία Έλληνικά. Δέν είναι εκεί τό πρόβλημα μέ τους νέους.

Έρχομαι σε ένα άλλο θέμα. Ένα αντικείμενο, μέ τό όποιο πρέπει να συνεχίζουν να ασχολούνται και όρθως ασχολούνται τά εκκλησιαστικά μας έντυπα και του όποιου ή ανάγκη θά αυξηθεί στον 21ο αιώνα μέ τους κινδύνους της ισοπεδωτικής παγκοσμιοποίησης , χωρίς να είναι ό κύριος στόχος του εκκλησιαστικού έντύπου, είναι ή καλλιέργεια και διατήρηση της ιστορικής συνεχείας του Έλληνισμού. Η αναφορά μεταξύ άλλων και στα ιστορικά γεγονότα. Δυστυχώς στον τομέα αυτό της έθνικής αυτογνωσίας βλέπουμε μία συρρίκνωση των σπουδών. Παρατηρείται μία υποχώρηση των ανθρωπιστικών σπουδών και σήμερα αν ρωτήσετε τά παιδιά θά διαπιστώσετε μεγάλα κενά ως προς την διδασκαλία της Ίστορίας. Έμεις δέν θά καλλιεργήσουμε τον άκραιο έθνικισμό. Ούτε , όμως, θά φθάσουμε στό άλλο άκρο να άρνηθομε την έννοια της Πατρίδος. Από κείμενα του κ. Ευ. Θεοδώρου, αλλά και από άλλα κείμενα, θυμούνται πολύ καλά την φράση του Άγίου Γρηγορίου του Θεολόγου που διδάσκει: "Μητέρα τιμών των όσιων. Μητηρ μέν άλλη μέν άλλου, κοινή δέ πάντων πατρίς". (37η Έπιστολή). Δηλαδή αν τιμούμε μία φορά τή μητέρα μας, πολύ περισσότερο πρέπει να τιμούμε την πατρίδα μας, που είναι ή κοινή μητέρα όλων. Άκουσα τώρα τελευταία κάποιους νέους θεολόγους , εκλεκτούς κατά τά άλλα, που ισχυρίζονται ότι ό Χριστιανός δέν πρέπει να αναφέρεται στην πατρίδα . Έάν τά λέμε αυτά στέλνουμε κατ' ευθείαν τόν κόσμο στους νεοπαγανιστές. Έκει άκριβώς βρίσκουν έρείσματα οι νεοπαγανιστές και τονίζουν ότι δέν μαθαίνουμε σωστά την Ίστορία μας. Έμεις, λοιπόν, θά διδάσκουμε την Ίστορία χωρίς άκρότητες, χωρίς φανατισμό, χωρίς σωβινισμό. Άλλωστε ή Όρθοδοξία έχει καταδικάσει τόν Έθνοφυλετισμό.

Κλείνω μέ μία τελευταία επισήμανση. Πιστεύω ότι στό άμεσο μέλλον θά έχει πολύ μεγάλη δύναμη και επικαιρότητα τό ένοριακό έντυπο. Μέχρι τώρα έχω δει κάποιες προσπάθειες να γίνονται μέ άρκετή έπιτυχία. Άλλοι απλώς δημοσιεύουν τό πρόγραμμα των Άκολουθιών σε ένα φυλλάδιο. Άλλοι παραθέτουν και όρισμένα κείμενα πνευματικού και ποιμαντικού περιεχομένου. Ένα πρωτότυπο ένοριακό έντυπο που έχω δει έπιλέγει και αναδημοσιεύει κείμενα έλληνορθόδοξου ενδιαφέροντος από διάφορα βιβλία και περιοδικά και τά προσφέρει συγκεντρωτικά στους ένοριτες. Νομίζω ότι είναι καιρός και τό ένοριακό έντυπο να βρει την ταυτότητά του. Προτείνω μία μορφή όκτασέλιδου μικρού σχήματος, όπου στις δύο περίπου σελίδες θά υπάρχει ένα κήρυγμα ή άλλο θέμα πνευματικής οικοδομής και οι υπόλοιπες σελίδες θά είναι ενημερωτικές. Θά άποσκοπούν στην πληροφόρηση περί των όσων έγιναν και όσων θά γίνουν, θά αναφέρουν λεπτομερώς την πορεία των έργων του Ναού, θά ενισχύουν την άλληλογνωριμία και τους δεσμούς μεταξύ των ένοριτών. Όταν και όπου αυτό είναι έφικτό αξίζει ή προσπάθεια. Τό έντυπο αυτό δέν θά μοιράζεται μόνο από τό

παγκάρι, αλλά μπορεί νά ταχυδρομεῖται σέ διακεκριμένους δημότες τῆς περιοχῆς, στούς δωρητές, στούς γονεῖς τῶν παιδιῶν τοῦ Κατηχητικοῦ. Θά μπορούσε ἀκόμη νά διανέμεται δωρεάν ἀπό περίπτερα ἢ βιβλιοπωλεῖα τῆς περιοχῆς, τά ὁποῖα ἔχουν τήν καλή διάθεση νά συνεργασθοῦν μέ τόν Ἐνοριακό Ναό.

Συμπεραίνω ὅτι σέ κάθε ἔντυπη προσπάθειά μας θά συνδυάσουμε τήν παράδοση μέ τήν ἀνανέωση. Ἄλλωστε ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοσή μας «μένουσα ἐν ἑαυτῇ τά πάντα καινίζει». Χωρίς νά ἀλλάζει ὡς πρός τήν οὐσία ἀνακαινίζει καί ἀναγεννᾷ τά πάντα. Αὐτό τό μήνυμα ἐκφράζει καί ἡ εὐχή αὐτῶν τῶν ἡμερῶν:
ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!